

Марина Павле...

*кандидат педагогічних наук, доцент Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини,
член Національної спілки письменників України*

ПАВЛО ТИЧИНА

ПРО УМАНЬ

На жаль, переконливих доказів стосовно можливих відвідин Павлом Тичиною нашого міста поки що не знайдено. Але є окремі згадки Поетом про Умань, і вони безумовно варті уваги. До найбільш ранніх таких згадок, очевидно, варто віднести запис у Тичининому Щоденнику-повісті “Подорож з капелою К.Г.Стеценка” від 27.X.1920р.:

«Про Умань вагон балакає.

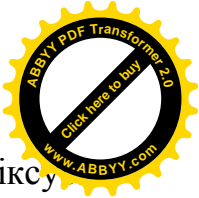
— Отам би підживитись. Хай нам по пудові сала на душу, по пудові цукру, — нащо нам той тютюн?

— Да, — каже К[ирило] Гр[игорович], — уманці великі філософи, я знайомий з кооператорами, треба їх накачати, щоб нас піддержали.

Згадуємо, що в Умані Курбас. І Жінка його теж?

— Так». [3, 193]

Запис, як бачимо, побіжний, констатуючий, без особистих Поетових трактувань. Настільки пов’язаний він із відомим народним прислів’ям про легендарну “гуманську” підприємливість: “О, це **уманський** дурень: з чужого воза бере — до свого кладе!”, судити важко, але ясно одне: вже наступний тичининський запис досить різко й несподівано “перестрибує” на інший маршрут, і згадок про наше місто більше не трапляється. Їхали-бо тоді з Вапнярки. І поїхали, як і веде залізнична колія, прямо на Тульчин. Щоб потрапити в Умань, довелось би робити добрячий гак. Не інакше, вплинуло й різке погіршення погоди. До клопотів із “де б підживитись” додалися турботи про тепло, які, можливо, й вирішили подальший, скорочений, маршрут. Зрештою, думається, якби Тичині вдалось-таки побувати в Умані з капелою, він обмовився б хоч словом про побачення (а воно, безсумнівно, відбулось би!) зі згадуваним у процитованому записі Лесем Курбасом.

Надалі жодних уманських вражень Поет у своїх щоденниках не фіксує. Хоч цілком імовірно, що Тичина, будучи наркомом, тоді — міністром освіти, міг відвідувати уманські навчальні заклади між 1943 і 1948 роками. Але, якщо таке й було, круговерть важких післявоєнних років надто надійно приховала від нас подібні свідчення.

Нічого конкретного не підказують у цьому питанні й Тичинині поезії. Невже не оспівав би він бодай в одному вірші красу “Софіївки”, якби хоч раз у ній побував?..

Правда, 1937 року (!) пробував Тичина брати участь у написанні колективної (!) поеми «Іван Голота». Поеми так і не вийшло, мабуть, завадила саме ота «колективність» та ідеологічна примусовість, але в тичининських чернетках zostалися від неї такі рядки про Умань (йдеться про Коліївщину): «Ой Умань, Умань! Кров дзюркоче. / Над нею ж дим порохований...» [1, 424].

Не менш підігнаними під “класовий підхід” та соцреалізм видаються нам і згадки (досить часті, до речі) про Умань у Тичининій симфонії “Сковорода” (писана між 1920-ми і 1940-ми роками), особливо — в розділах “[Над Дніпром]”, “[Перше] видіння Ск[овороди]. Ніч” та ін.

...Глянь:

чи не їдуть чумаки з Криму?

чи не біжать купці через Умань до Польщі? [2, 44]

Дотепно й тонко обіграв музикальний Поет назву Умані і в розмові псів:

С о б а к и (впадаючи в тон)

...ба ні. Не так,

як в У — авву! Ув Умані ж дворянства

погинуло! — загинуло, авву! [2, 72]

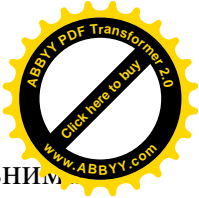
...Гойда, гойда, а в У-

мані біда! Від кроводу, від даву —

а в Умані бунтує чернь, а в У-

мані тече! Там злидарі злид’... ау —

а в Умані, авву (від даву), аву... [2, 73]

Отже, як бачимо, Тичина обмежився звуковими й візуальними обігруваннями назви міста.

Нарешті, ще задовго до присудження Тичининого імені уманському вчн — далекого 1944року, в освітніх документах, підписаних наркомом освіти Павлом Тичиною, натрапляємо на доповідну записку від 20.04.1944, яка називається: “Про поновлення роботи Житомирського педагогічного та Уманського Учительського інститутів”: “Дозволити поновити роботу Уманського учительського інституту в складі фізико-математичного та природно-географічного факультетів” [Також — відділу заочного навчання. — М.П.]” [4].

Наркомівський документ, писаний майже відразу після визволення Умані, по суті, повертав інститут до життя. Мабуть, уже тільки за це не гріх було б дати інститутіві ім’я “рятівника” — наркома П.Тичини. На жаль, за непорушною радянською традицією, по-справжньому починали шанувати митця лиш по його смерті. Отже, тільки 1967 року, коли Поет ступив за межу вічності, власті спохопились і назвали його іменем тоді ще “безіменний” Уманський педагогічний. Але то вже — тема окремої розвідки. Наразі нашим завданням було окреслити, як «відбилась» Умань у житті й творчості великого Поета. Таких згадок, як бачимо, дуже мало, і всі вони радше ставлять більше питань, ніж дають відповіді. Проте для нас усі вони надзвичайно цікаві й важливі, і навіть — почесні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Тичина П.Г. Зібрання творів: У 12т.: Т.2: Поетичні твори. 1935-1953. — К.: Наук. думка, 1984. — 664с.
- 2.Тичина П.Г. Зібрання творів: У 12т.: Т.4: Сковорода: Симфонія. — К.: Наук. думка, 1985. — 591с.
- 3.Тичина П.Г. Зібрання творів: У 12т.: Т.7: Тичина (“Подорож з капелою К.Г.Стеценка (Щоденник-повість). — С.193.
- 4.Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. — Ф.166, оп.15. — Спр. № 8. — Арк.200.